ปฏิทัศน์
สถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางละมุง

เด่น วาสิกศิริ

ความนำ

การลงทุนในปัจจุบันส่วนใหญ่มักหันไปสู่การลงทุนในโครงการทางธุรกิจการค้าเพื่อผลกำไรมากกว่าการประชาสงเคราะห์หรือสวัสดิการสังคม ซึ่งนับเป็นการทำบุญกุศลมากกว่าการแสวงหากำไร ดังนั้นโอกาสที่สถาปนิกจะได้สัมผัสกับโครงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในด้านการสงเคราะห์จึงมีน้อย และเนื่องด้วยผู้เขียนได้มีโอกาสดูงานสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางละมุง กรมประชาสงเคราะห์ จึงคิดว่าควรที่จะได้เผยแพร่โครงการสงเคราะห์กรณีตัวอย่างนี้ เพื่อกระตุ้นให้สถาปนิก นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้พิจารณาความสำนึกทางด้านนี้ที่มีอยู่ในใจบ้างแล้ว และในฐานะที่สถาปัตยกรรมศาสตร์เป็นวิชาชีพที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับสวัสดิภาพของสังคมมนุษย์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม จึงควรระลึกอยู่บ้างว่าในสังคมยังมีกลุ่มชนที่เราไม่สามารถละเลยหรือมองข้ามได้

ตามสถิติโดยทั่วไป ประชากรในวัยชรามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องด้วยความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้เข้ามีบทบาทในการลดอัตราการเสียชีวิตลง ประชาชนมีอายุยืนยาวได้ต่อไปมากกว่าแต่ก่อน อาหารการกินมีคุณภาพอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งประกอบกับโครงสร้างทางครอบครัวของสังคมไทยก็มีแนวโน้มในอัตราค่อนข้างสูงในการเปลี่ยนจากระบบครัวเรือนในลักษณะวงศาคณาญาติ เป็นระบบครัวเรือนในลักษณะเอกเทศ อันเนื่องมาจากภาวะการครองชีพทางด้านเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป และค่านิยมของสังคมในด้านการยกย่องผู้สูงอายุก็ได้เปลี่ยนไปเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างลูกหลานกับปู่ย่าตายายจึงลดน้อยลง ทำให้ความรู้สึกของการถูกทอดทิ้งเกิดขึ้นกับบุคคลวัยชรา จึงเป็นที่น่าคิดว่าในอนาคตอันไม่ไกลนัก การให้สวัสดิการเกี่ยวกับคนชรา คงไม่เพียงแค่อยู่ในหน้าที่รับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์

ในระดับรัฐเท่านั้น แต่คงจะมีการขยายออกไปสู่ภาคเอกชนมากขึ้นจนอาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการลงทุนที่มิได้เป็นการสงเคราะห์อีกต่อไป

บทความนี้มิใช่เป็นการสรุปการค้นคว้าวิจัย เพียงแต่เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นให้ฟื้นความสำนึกเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาสเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นในสังคมดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นในฐานะของวิชาชีพที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม และสถาปนิกในบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ก็ควรเตรียมตัวรับกับสถานการณ์อันท้าทายที่อาจปรากฏขึ้นในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของสถานสงเคราะห์คนชรา[1]

1. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือที่ประสบความทุกข์ยาก เดือดร้อน ขาดผู้อุปการะ ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่มีความสุขกับครอบครัว
2. แบ่งเบาภาระของครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือที่ไม่สามารถเลี้ยงดูผู้สูงอายุในครอบครัว
3. ตอบแทนคุณงามความดีที่คนชราได้ทำประโยชน์ในวัยหนุ่มสาว โดยเป็นเสมือนผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่อบรมเยาวชน
4. เพื่อผู้สูงอายุจะได้คลายความวิตกกังวลว่าไม่สามารถเลี้ยงดูตัวเองต่อไป
5. เป็นการประกันสังคม โดยไม่ต้องเป็นภาระแก่ครอบครัว

ประเภทของการสงเคราะห์[2]

ผู้รับการสงเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ประเภทสามัญ ได้แก่ผู้รับการสงเคราะห์ที่ทางราชการอุปการะเลี้ยงดูโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ
2. ประเภทเสียค่าบริการ ได้แก่ผู้รับการสงเคราะห์ที่ทางราชการได้จัดให้เข้าอยู่ในหอพักโดยเฉพาะ และเสียค่าบริการให้แก่สถานสงเคราะห์
3. ประเภทพิเศษ ได้แก่ผู้รับการสงเคราะห์ที่ทางราชการได้อนุญาตให้ปลูกบ้านพักอยู่ในบริเวณสถานสงเคราะห์ โดยนำสัญญาปลูกสร้างเสร็จแล้วยกเป็นกรรมสิทธิ์ของทางการทันที ผู้ปลูกสร้างอยู่ได้จนตลอดชีวิต

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

สถานสงเคราะห์คนชรากรณีตัวอย่างนี้ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 133 ถนนสายสุขุมวิท ตำบลโรงโป๊ะ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี บริเวณด้านหน้าติดกับถนนสุขุมวิท ทิศตะวันตกติด

ชายฝั่งทะเล ทิศเหนือติดกับคลองแบ่งเขตวัดบางละมุง ส่วนทิศใต้ซึ่งติดอยู่กับสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง เป็นบริเวณที่ทำการและบ้านพักคนงานและข้าราชการ บริเวณพื้นที่โดยรอบเป็นที่ลุ่ม บรรยากาศสดชื่นและบริสุทธิ์ปราศจากมลพิษต่างๆ พื้นที่บริเวณชายหาดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ถัดเข้าไปเป็นพื้นที่แบ่งสรรให้คนชราประเภทพิเศษปลูกสร้างบ้านพัก ส่วนกลางของบริเวณพื้นที่ทั้งหมดเป็นบริเวณส่วนคนชราประเภทสามัญ และนับเป็นพื้นที่บริเวณที่มีการใช้งานสูง (High activity zone) ประกอบด้วยอาคารนอนและรับประทานอาหาร ศาลาชุมชน ศาลาธรรม ศูนย์พยาบาล ฯลฯ ส่วนที่เหลือโดยรอบเป็นที่ลุ่มว่างเปล่าใช้เก็บน้ำเป็นบางส่วน

ลักษณะทั่วไปของอาคารต่าง ๆ

อาคารในบริเวณของสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นอาคารธรรมดาไม่มีลักษณะเฉพาะ เรียบง่ายตามวัตถุประสงค์ของประโยชน์ใช้สอย ประกอบด้วยอาคารที่ทำการซึ่งมีลักษณะของเรือนไทยประยุกต์เพื่อความเรียบง่าย ประหยัดและสะดวกในการก่อสร้าง แต่ในขณะเดียวกันสามารถสื่อความหมายให้ทราบได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการติดต่อการบริหารงาน และการควบคุมดูแลที่ให้ความอบอุ่น มิใช่การควบคุมดูแลที่ห่างเหินและเย็นชาต่อผู้อยู่อาศัย

อาคารพยาบาลเป็นลักษณะอาคารที่ตรงไปตรงมาต่อหน้าที่ใช้สอยโดยคำนึงถึงความสามารถและสมรรถภาพของผู้ป่วยที่จะมารับการรักษาพยาบาลเช่นทางสัญจรให้มีการลาดเอียงในกรณีเปลี่ยนระดับเพื่อความสะดวกสำหรับรถเข็นหรือผู้ที่ไม่สามารถก้าวขึ้นบันไดได้ มีห้องพยาบาล ห้องฟื้นฟูสมรรถภาพ และห้องกายภาพบำบัด

ศาลาชุมนุม เป็นศาลาเปิดโล่งใช้งานสำหรับการประชุม นันทนาการ ออกกำลังกายและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีเวทีและห้องน้ำประกอบ

โรงครัวเป็นอาคารเรียบง่ายเช่นเดียวกับอาคารอื่นๆ สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้ โดยมีบริเวณห้องเก็บของ บริเวณเตรียมอาหาร ทำอาหาร ล้างจาน เตา ฯลฯ โดยพื้นที่มีขนาดใหญ่พอสมควร สะดวกต่อการประกอบกิจกรรมในการทำอาหารสำหรับคนจำนวนมาก รับลมและถ่ายเทอากาศได้ดี อาหารที่ประกอบแล้วเสร็จจากโรงครัวจะถูกนำไปส่งตามโรงอาหารในแต่ละจุด ซึ่งบางจุดอาจขาดความสะดวกในการบริการเนื่องจากมีระยะทางที่ไกลจากโรงครัว

อาคารนอนและรับประทานอาหาร จัดแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ในแต่ละกลุ่มมีเรือนนอน 4 หลังและโรงอาหาร 1 โรง พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่เปิด

โล่งสำหรับการเพาะปลูก ทำสวน และพักผ่อนหย่อนใจ

อาคารแต่ละหลังโดยทั่วไปเป็นชั้นเดียว อาศัยการระบายถ่ายเทอากาศตามธรรมชาติ ไม่มีระบบการปรับอากาศ และสอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศท้องที่ ซึ่งมีบรรยากาศน่าสัมผัส เนื่องจากเป็นบรรยากาศชายทะเลที่ปราศจากมลภาวะ และเหมาะสมกับการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ

อาคารนอนและรับประทานอาหาร (วิเคราะห์เชิงบวก)

ดังที่กล่าวมาแล้ว อาคารนอนและรับประทานอาหารจัดแบ่งเป็นลักษณะกลุ่มในแต่ละกลุ่มมีเรือนนอน 4 หลัง และโรงอาหาร 1 โรง พิจารณาจากการใช้สอยแล้ว นับเป็นกลุ่มอาคารที่น่าสนใจและมีบทบาทความสำคัญสูง ซึ่งเปรียบได้ว่าเป็นหัวใจของโครงสร้างทางสภาพความเป็นอยู่ในสถานสงเคราะห์สำหรับคนชรา จึงสมควรดึงออกมาศึกษาเป็นพิเศษ

เรือนนอนแต่ละหลังมีผังพื้นขนาดประมาณ 252 ตารางเมตร แบ่งเป็นส่วนระเบียงด้านหน้า–ด้านหลัง ห้องน้ำ ห้องนอน และห้องแม่บ้าน ห้องแม่บ้านนี้เป็นลักษณะอเนกประสงค์ ซึ่งอาจใช้เป็นห้องอ่านหนังสือหรือห้องเก็บของ ฯลฯ แล้วแต่ความต้องการ เนื่องจากมิได้มีแม่บ้านประจำอยู่ทุกหลัง ในส่วนห้องนอนมีขนาดพื้นที่ 115 ตารางเมตร จุเตียงได้ประมาณ 34 เตียงต่อหลัง นอนรวมกัน ระบายถ่ายเทอากาศโดยธรรมชาติ ด้วยการเจาะช่องหน้าต่างตลอดฝาผนัง และกันด้วยมุ้งลวด ลักษณะความเป็นอยู่ร่วมกันสะท้อนออกถึงความเป็นอยู่อย่างคนไทย ซึ่งไม่ต้องการความเป็นส่วนตัวมากสำหรับการสงเคราะห์ประเภทสามัญ และช่วยผ่อนคลายบรรยากาศความเหงาหรือถูกทอดทิ้งที่อาจเกิดขึ้นกับคนชราโดยเฉพาะในกรณีที่อยู่เป็นห้องเดี่ยว ซึ่งมีความเป็นเอกเทศและความเป็นส่วนตัวสูงอันอาจทำให้คนชราไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ หรือสังคมย่อยของตนเองได้ ซึ่งในกรณีที่คนชรามีปัญหาทางจิตและการปรับตัวก็จะได้รับการเอาใจใส่ต่างหากโดยแยกให้อยู่ในส่วนเรือนคนหลงทางจิต

ในห้องนอนมีเตียงและตู้ของแต่ละคนเป็นสัดส่วนและอาจเพิ่มความเป็นเจ้าของพื้นที่ในส่วนนั้น ๆ ด้วยทรัพย์สมบัติส่วนตัว เวลากลางวันหากไม่ออกไปส่วนพื้นที่อื่น ๆ ในบริเวณสถานสงเคราะห์ก็อาจนั่งเล่นนอนเล่นอยู่บนพื้นข้างเตียงหรือออกไปนั่งเล่นตรงระเบียง ซักผ้า ทำสวน ฯลฯ ส่วนกลางคืนก็สามารถกางมุ้งนอนเพื่อกันยุงและเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้สูงขึ้นอีก การอยู่ร่วมกันเช่นนี้ในระดับของแต่ละเรือน

สามารถส่งเสริมการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความอบอุ่นและความสามัคคีกลมเกลียว

โรงอาหารมีลักษณะเป็นศาลาเปิดโล่ง เป็นจุดศูนย์รวมอยู่ในตำแหน่งที่เป็นกลางของกลุ่มเรือนนอนแต่ละกลุ่ม มีพื้นที่ 144 ตารางเมตร เชื่อมต่อกับเรือนนอนแต่ละหลังโดยทางเดินที่มีหลังคาคลุม การระบายถ่ายเทอากาศไม่มีปัญหาเนื่องจากเปิดโล่งโดยรอบ และมีช่องแสงใต้หลังคาเพิ่มความสว่างให้กับพื้นที่รับประทานอาหาร และมีพื้นที่เตรียมอาหารที่รับมาจากโรงครัวก่อนที่จะนำออกมาบริการอีกทีหนึ่ง

กิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากเวลารับประทานอาหารไม่ค่อยปรากฏ จึงมีลักษณะของการใช้สอยเฉพาะกรณีเท่านั้น การมีศูนย์รวมอยู่ในตำแหน่งที่เป็นกลางของกลุ่มเรือนนอนและสะดวกต่อการเข้าถึงนับเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบที่มีความสำคัญในการสร้างโอกาสให้แต่ละบุคคลได้รู้จักมักคุ้นและช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ของพฤติกรรมภายในสังคมย่อยให้มีความสามัคคีได้ ถึงแม้ว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงอาหารเป็นกิจกรรมเฉพาะประโยชน์ใช้สอยซึ่งต้องการความเป็นระเบียบและความสะอาดสะอ้านตามสุขลักษณะ แต่พื้นที่ต่อเนื่องโดยรอบซึ่งเป็นสวนหย่อมก็สามารถกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมอื่นขึ้นมาได้ หรือแม้กระทั่งทางเดินระหว่างเรือนนอนกับโรงอาหารซึ่งเป็นเส้นทางที่เปิดโอกาสให้มีการพบปะกันโดยบังเอิญและเสริมสร้างความรู้จักมักคุ้นดังกล่าวก็จะมีม้านั่งเพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยหรือนั่งสนทนาก่อนถึงเวลารับประทานอาหาร ทางเดินเช่นนี้จึงนับได้ว่ามีการออกแบบโดยคำนึงถึงพฤติกรรมสังคมที่ละเอียดอ่อนและสนองความต้องการได้อย่างประสบผลสำเร็จและมีคุณค่ามากกว่าเป็นเพียงทางสัญจรไปมาจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเท่านั้น

โดยสรุปแล้วกลุ่มอาคารนอนและรับประทานอาหารเป็นกลุ่มอาคารที่สะท้อนออกถึงความเป็นอยู่และการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการทางประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับจิตวิทยาและพฤติกรรมเฉพาะของคนในสังคมย่อยให้เห็นได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การให้ความเป็นส่วนตัวในระดับต่าง ๆ จนถึงความเป็นอยู่ร่วมกันในระดับของเรือนนอน และในระดับของกลุ่มอาคารแต่ละกลุ่ม จึงนับเป็นการออกแบบที่เหมาะสมกับแนวคิดเปรียบเทียบให้กลุ่มอาคารนอนและรับประทานอาหารเป็นเสมือนหัวใจของโครงสร้างทางสภาพความเป็นอยู่ในสังคมสถานสงเคราะห์นี้

การสังคมของผู้อยู่อาศัยที่เกี่ยวเนื่องกับการวางผังและออกแบบโดยรวม

จากที่ได้กล่าวเกี่ยวกับอาคารนอนและรับประทานอาหาร จะเห็นได้ว่าการออกแบบและวางผังมีผลต่อพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่อย่างยิ่ง ความเป็นกลาง (Neutral) ของพื้นที่ใช้สอยส่วนรับประทานอาหารในระดับของกลุ่มอาคาร ทำให้ผู้อยู่แต่ละคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นการใช้สอยจึงเป็นไปในทางบวกโดยอัตโนมัติ (Positively neutral) ตำแหน่งที่มีความเป็นกลางของพื้นที่ใช้สอยสำหรับกิจกรรมร่วมกันเช่นนี้ มิได้จำเป็นต้องหมายถึง "ตรงกลาง" เสมอไป หากแต่หมายถึงตำแหน่งที่ไม่ลำเอียงในผลทางจิตวิทยาที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกในการเป็นเจ้าของพื้นที่ และความรู้สึกของการบุกรุกในการใช้สอยพื้นที่อันเป็นผลซึ่งอาจตามมาและไม่สามารถส่งเสริมการสร้างสรรค์ความสามัคคีภายในกลุ่มได้

เช่นเดียวกันนี้ การใช้สอยพื้นที่ร่วมกันนอกเหนือจากระดับภายในกลุ่มแล้ว ยังต้องมีการใช้สอยพื้นที่ร่วมกันในระดับกว้างขึ้น คือระดับระหว่างกลุ่ม ในกรณีของสถานสงเคราะห์นี้ ผู้อยู่อาศัยทั้งหมดจะมีการประกอบกิจกรรมร่วมกันที่ศาลาชุมนุมและศาลาธรรม ดังนั้นตำแหน่งของศาลาดังกล่าวจะต้องมีความเป็นกลาง ไม่ทำให้เกิดความลำเอียงในการเป็นเจ้าของพื้นที่โดยกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งที่จะทำให้เกิดความรู้สึกของการบุกรุกเมื่อมีการใช้สอยขึ้นมา สำหรับศาลาชุมนุมเป็นศาลาอเนกประสงค์ ส่วนใหญ่ใช้ในการประกอบกิจกรรมสันทนาการ ออกกำลังกายเช่นกายบริหารหรือการละเล่นลักษณะอื่นเช่นโยนห่วงเป็นต้น ตำแหน่งของศาลาชุมนุมนั้นนอกเหนือจากจะต้องมีความเป็นกลางแล้ว ยังต้องอยู่ในระยะทางที่ไม่หลุดออกไปจากพื้นที่ใช้สอยในการประกอบกิจกรรมอื่น ซึ่งหากหลุดออกไปก็จะกลายเป็นพื้นที่ที่เป็นกลางแต่ไม่มีผู้มาใช้สอย (Negatively neutral) ดังนั้นระยะทาง ตำแหน่ง และลักษณะของเส้นทางจึงมีความสำคัญต่อการใช้สอยศาลาดังกล่าว จากกรณีตัวอย่างนี้สามารถเห็นได้ว่าศาลาชุมนุมได้ประสพผลสำเร็จในด้านการกำหนดตำแหน่งในผัง และซึ่งลักษณะของเส้นทางที่จะมาสู่ศาลานี้ก็มีพื้นผิวที่สะดวกต่อการเดินของคนชรา ไม่ขรุขระหรือเล่นระดับให้เป็นอุปสรรคต่อผู้ใช้สอย ระหว่างทางมีที่นั่งพักหรือประกอบกิจกรรมอื่นเช่นงานหัตถกรรม อ่านหนังสือ ฯลฯ ที่ต้องการความเป็นส่วนตัว แต่ในขณะเดียวกันสามารถมองเห็นกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ดังนั้นการสังคมที่เกิดขึ้นจึงเกาะอยู่บริเวณตามเส้นทางสัญจรใน

พื้นที่ที่มีกิจกรรมร่วม สำหรับประโยชน์ใช้สอย และพื้นที่หลุดออกไปจากพื้นที่กิจกรรมร่วมจึงมักไม่ค่อยมีการสังคมปรากฏขึ้นในบริเวณนั้น ๆ ดังเช่นบริเวณโรงครัวหรือที่ทำการเป็นต้น

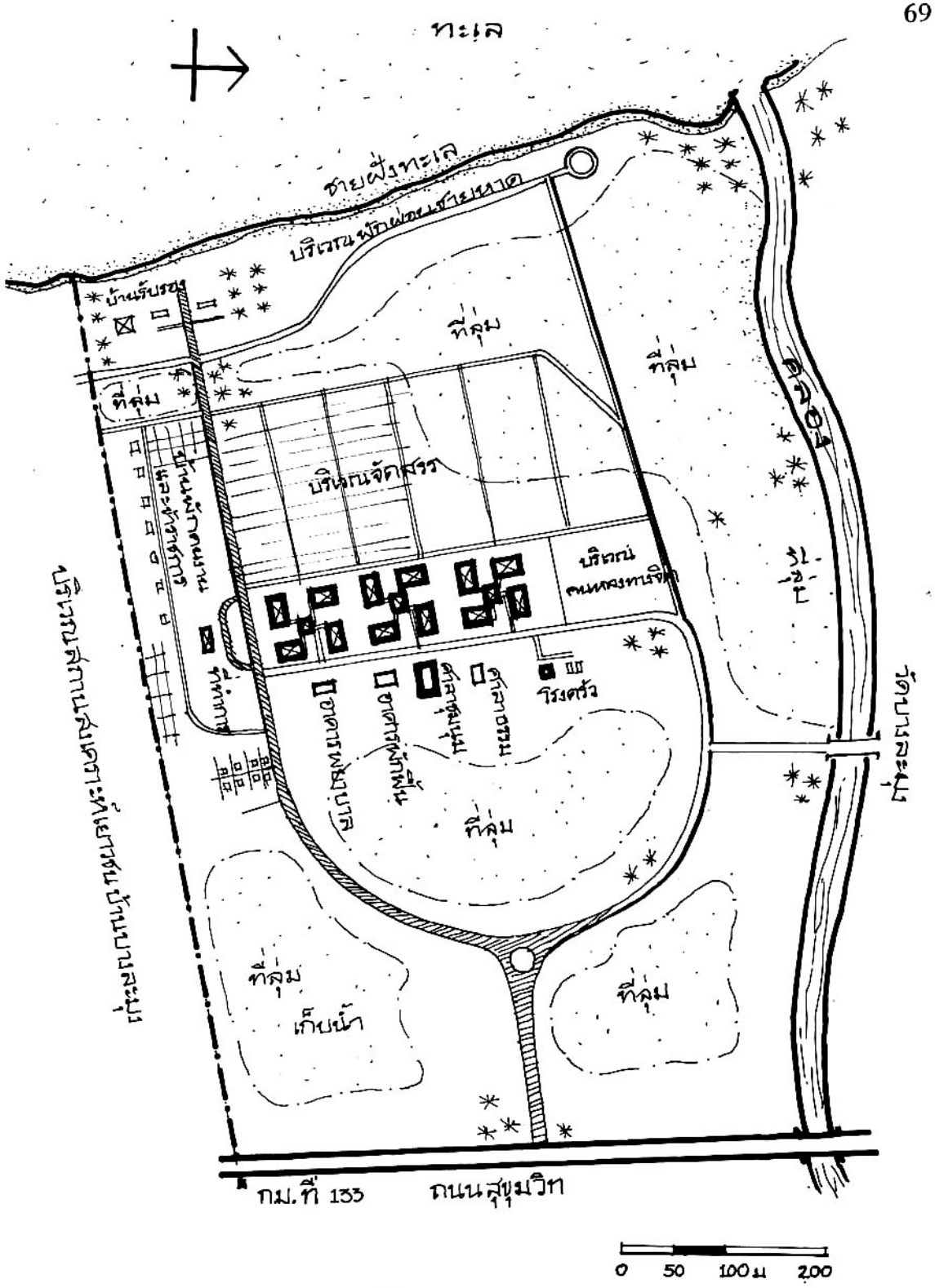
สรุป

สาเหตุที่คนชราเข้ารับการสงเคราะห์เนื่องจากไม่มีความสุขเมื่ออยู่กับครอบครัว ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู คนชรามีความต้องการเป็นที่ยอมรับ และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม ในสถานสงเคราะห์ ฯ สัมพันธภาพทางสังคมและการหาเพื่อนใหม่ในสังคมย่อมเป็นผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับจิตวิทยาสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรม ดังนั้นการออกแบบทางกายภาพและผลกระทบทางจิตใจหรือพฤติกรรมจึงสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของคนชรา ขนาดของพื้นที่ใช้สอยก็ควรเตรียมเผื่อบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบกิจกรรมบางลักษณะ เพื่อให้คนชรามีความรู้สึกว่ายังไม่ถูกตัดออกจากสังคมภายนอกโดยสิ้นเชิง ซึ่งโดยจิตวิทยาแล้วคนชรามักชอบนั่งดูกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว โดยเฉพาะการละเล่นและการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ๆ ขณะเดียวกันได้มีโอกาสอบรม ถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก และเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองมากขึ้น ในกรณีที่สถานสงเคราะห์อยู่ในย่านชุมชนอยู่แล้ว การนำบุคคลภายนอกมาร่วมกิจกรรมก็อาจลดลงได้ เนื่องจากคนชราก็ยังสามารถสัมผัสกับสังคมได้ตามปกติ

ความต้องการของคนชราแต่ละคนนั้นมีหลากหลาย ดังนั้นผู้ออกแบบจึงไม่สามารถทำตามใจชอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ออกแบบอาจยังไม่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของคนชราให้ถ่องแท้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมการใช้สอยที่ว่าง การเปิดโอกาสให้พฤติกรรมบางประเภทสามารถเกิดขึ้นได้ แทนที่จะบังคับพฤติกรรม (ซึ่งคงหนีไม่พ้นสุภาษิต "ไม้แก่ดัดยาก") เช่น การรู้จักมักคุ้นกับเพื่อนใหม่ด้วยความถี่ของการพบปะโดยบังเอิญ ก็สามารถเสริมสร้างความสามัคคีได้ ดังนั้นการออกแบบให้ลักษณะที่บังคับให้คนต้องเจอกันหรือบังคับให้เดินผ่านเขตส่วนตัวของผู้อื่นแล้ว ความตึงเครียดอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นผลกระทบของความรู้สึกถึงการบุกรุก การสังคมกับการเป็นส่วนตัวเป็นสิ่งควบคู่กัน ในขณะที่การออกแบบต้องส่งเสริมให้เกิดการสังคมโดยสมัครใจของผู้อยู่อาศัยเพื่อความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวในระดับต่าง ๆ เช่นการกางมุ้งนอนในระดับบุคคล

ความเป็นส่วนตัวของเรือนนอนแต่ละหลังในระดับกลุ่มบุคคล และความเป็นส่วนตัวในระดับกลุ่มอาคารระหว่างกลุ่มอาคารด้วยกันเป็นต้น

บทความนี้ไม่สามารถเข้าถึงรายละเอียดในทุกประเด็นที่ต้องการกล่าวถึง เช่น สถานพยาบาล กับการออกแบบสำหรับคนชรา ซึ่งต้องมีลักษณะเฉพาะ ฯลฯ เป็นต้น จึงได้เสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับ Concept (ในกรณีนี้ต้องการเลี่ยงคำว่าแนวความคิด) ทางจิตวิทยาและสังคมวิทยากับการใช้ที่ว่าง หากมีโอกาสต่อไปจะได้ทำการศึกษาให้ลึกซึ้งถึงรายละเอียด

ที่มา : กองเคหะสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์

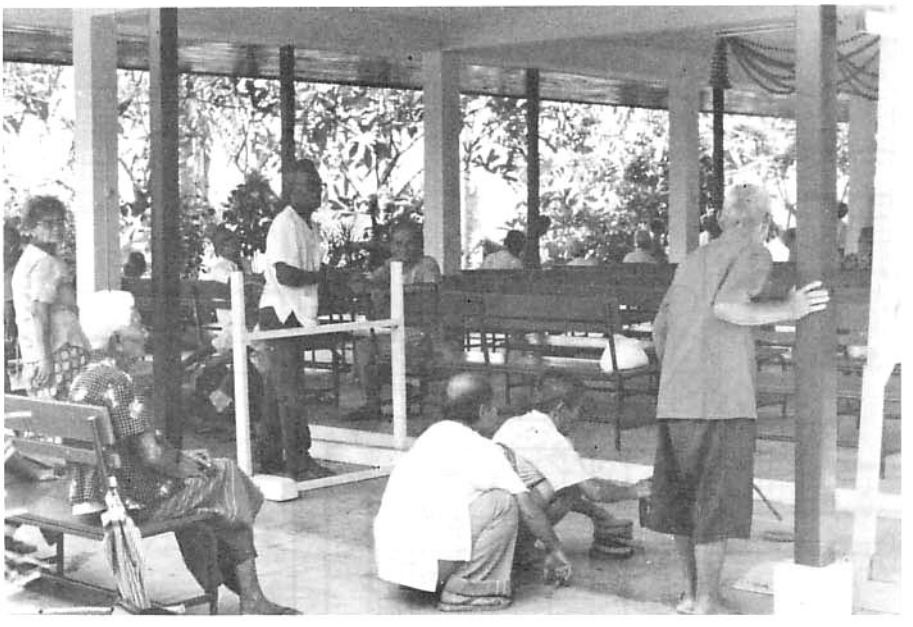
ภาพที่ 1 ผังบริเวณสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางละมุง

ภาพที่ 2 ที่ทำการ มีลักษณะเป็นเรือนไทยประยุกต์ แตกต่างจากความเรียบง่ายของเรือนอื่น ๆ สามารถสังเกตได้ว่าเป็นจุดติดต่อและควบคุมการบริหาร

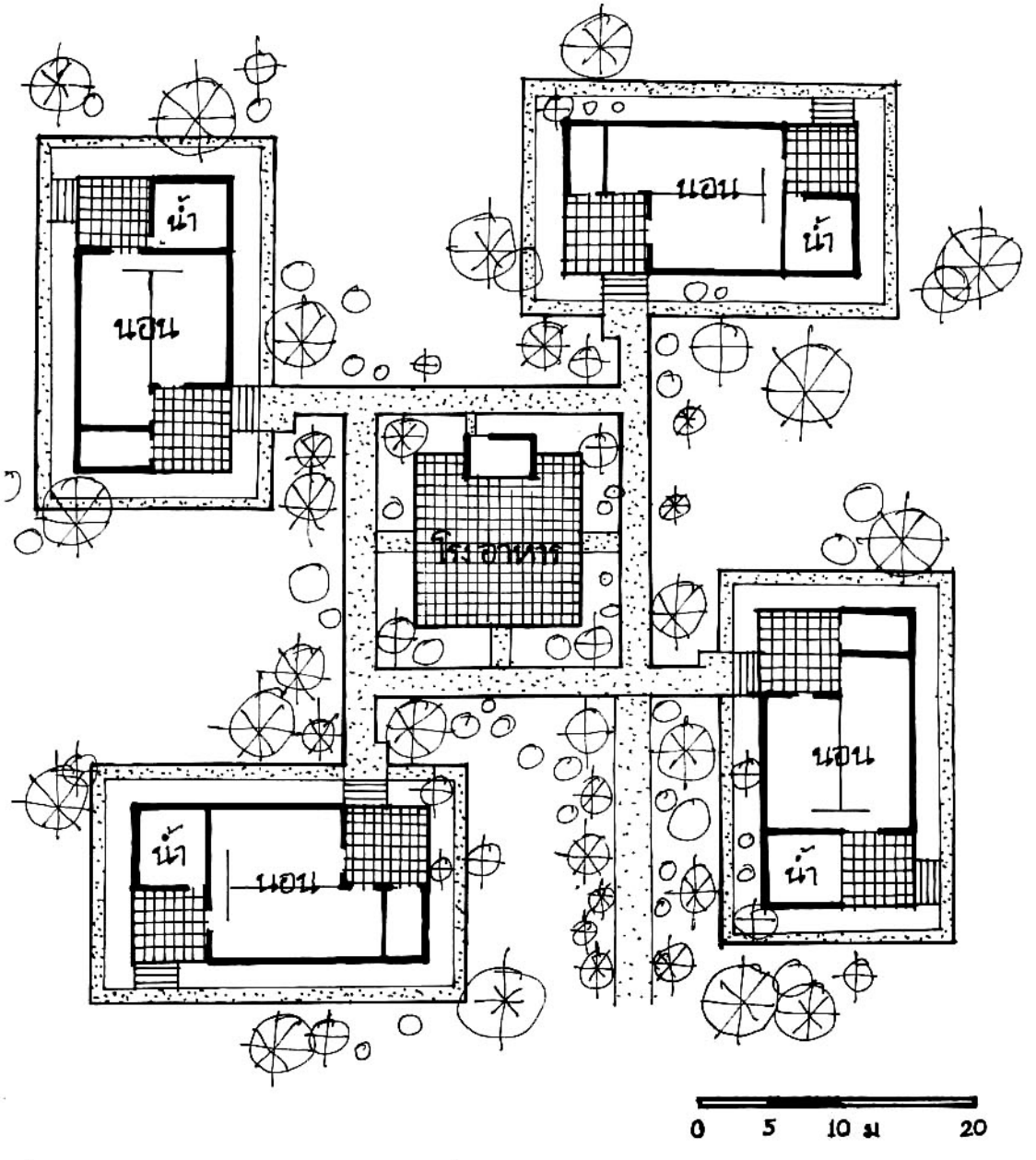
ภาพที่ 3 อาคารพยาบาล มีลักษณะเรียบง่ายและตรงไปตรงมา สนองความต้องการของประโยชน์ใช้สอย

ภาพที่ 4 ศาลาชุมนุม ใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมนันทนาการและการประชุมร่วมกัน

ภาพที่ 5 สวนหย่อม สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ

ที่มา : กองเคหะสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์

ภาพที่ 8 ผังแสดงเรือนนอนและโรงอาหาร

ภาพที่ 7

การประกอบกิจกรรมตามอัธยาศัย
ตามบริเวณพักผ่อนหย่อนใจ

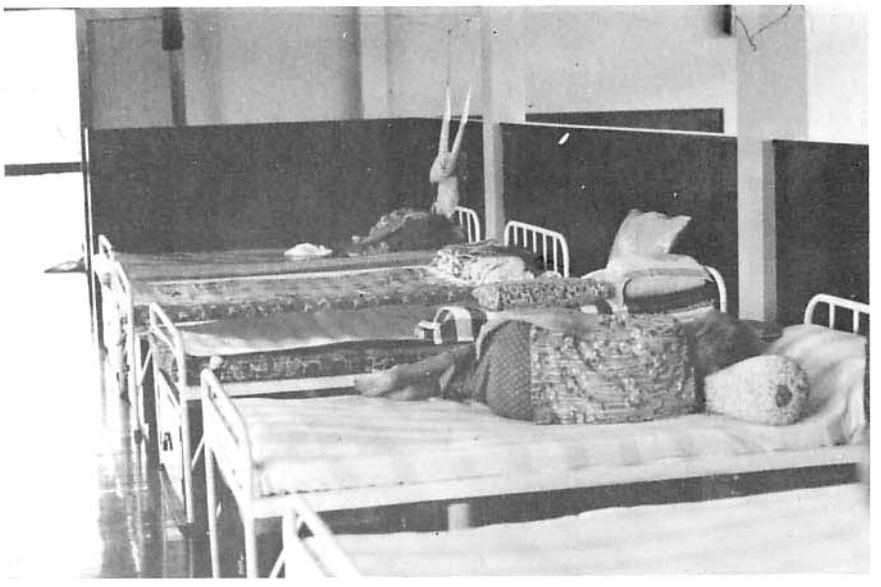
ภาพที่ 8 กลุ่มอาคารนอนและรับประทานอาหาร

ภาพที่ 9 เรือนนอน

ภาพที่ 10 ห้องนอนและการใช้พื้นที่

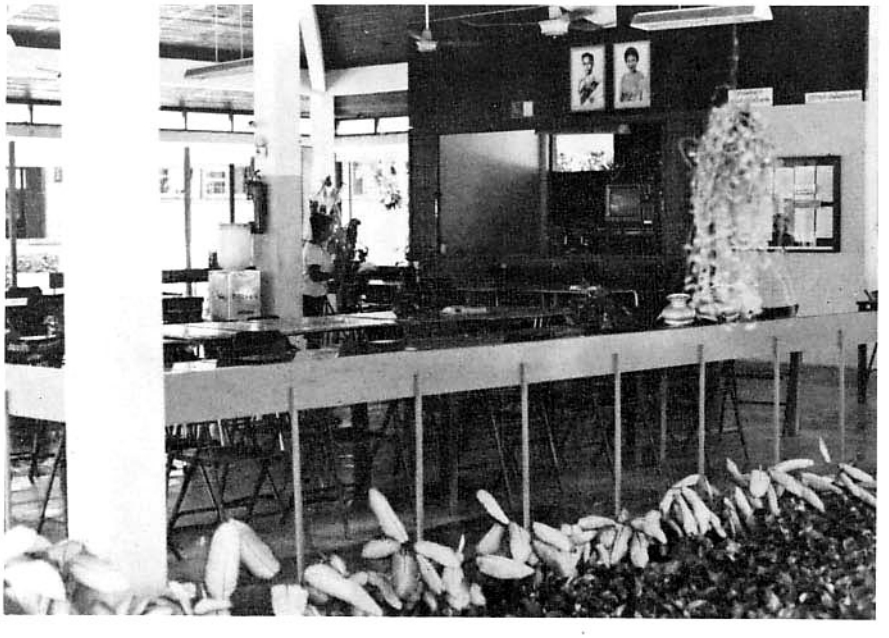
ภาพที่ 11 ห้องนอนและการใช้พื้นที่

ภาพที่ 12
การยึดครองพื้นที่แสดงความเป็นเจ้าของ

ภาพที่ 13 ทางเดินระหว่างเรือนนอนกับโรงอาหาร

ภาพที่ 14 โรงอาหาร

เชิงอรรถ

[1] อุตราพร บุนนาค, *ปัญหาและความต้องการของคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กทม.*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518, หน้า 16.

[2] เรื่องเดียวกัน หน้า 13.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

อุตราพร บุนนาค. *ปัญหาและความต้องการของคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กทม.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

ภาษาอังกฤษ

Alexander, C., and others. A. **Pattern Language.** New York : Oxford University Press, 1977.

Bednar, Michael J., ed. **Behavior Free Environments.** Dowden Hutchinson + Ross Inc., 1977.

Harkness, Sarah P., and James N. Groom Jr. **Building without Barriers for the Disabled.** New York : Whitney Library of Design, 1976.

Howell, Sandra, C. **Designing for Aging : Patterns of Use,** Massachusettes : The M.I.T. Press, 1980.

Ittelson, W.H., and Others. *Bedroom Size and Social Interaction.* **Environment and Behavior.** Vol. 2, pp. 255–270.

Kurtz, Russell H., ed. **Manual for Homes for the Aged.** New York : Federal of Protestant Welfare Agencies Inc., 1965.

Weiss, Joseph D. **Better Buildings for the Aged.** New York : McGraw–Hill 1969.